

3.4. Використання спеціальних знань у боротьбі з кіберзлочинністю

На сучасному етапі розвитку суспільство стає все більш залежним від роботи комп'ютерних та телекомунікаційних систем й мереж. На жаль, не є виключенням і злочинна діяльність. Останнім часом в Україні наявна стійка тенденція до збільшення кількості злочинів, учинених у сфері використання електронно-обчислювальних машин, автоматизованих систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку. Завдяки динамічному розвитку інформаційних технологій з'являються нові можливості не лише для вчинення невідомих раніше правопорушень, а й для традиційних злочинів, які в наш час вчиняються з використанням інформаційних технологій.

Комп'ютерна злочинність (кіберзлочинність) — це особливий вид злочинів, пов'язаних із незаконним використанням сучас-

них інформаційних технологій і засобів комп'ютерної техніки¹. Боротьба з такими злочинами вимагає застосування адекватних засобів протидії, в т. ч. – більш широкого використання спеціальних знань.

Проблеми використання спеціальних знань у боротьбі з кіберзлочинністю є предметом наукових досліджень багатьох вчених-криміналістів, однак завдяки швидкому розвитку та постійним змінам поколінь комп'ютерної техніки і програмних продуктів будь-які наукові результати у даній галузі кожні 3-5 років потребують уточнення та доопрацювання.

Сліди кіберзлочинів досліджуються, в основному, в межах телекомунікаційної й комп'ютерно-технічної експертизи та експертизи відео- та звукозапису. Науковий рівень експертних методик безпосередньо залежить від рівня професійної підготовки експертних кадрів через те, що розробку нових експертних методик зазвичай здійснюють співробітники державних експертних установ України (лише близько 3% таких співробітників мають наукові ступені) без залучення науковців фундаментальних галузей науки. Завдяки цьому науковий рівень існуючих експертних методик не відповідає сучасному рівню розвитку науки і техніки, а значна кількість необхідних у повсякденній експертній роботі методик взагалі відсутня (зокрема, методика криміналістичної ідентифікації автора української усної мови).

У зв'язку з бурхливим розвитком комп'ютерної техніки і телекомунікаційних мереж методики судово-експертного дослідження даних об'єктів вимагають постійного оновлення та доопрацювання у зв'язку з тим, що через кожні 2-3 роки змінюються формати даних, операційні та файлові системи, протоколи і середовище перенесення даних, технічні засоби, що забезпечують процес передавання інформації. Однак, здійснити розробку нових

¹ Див.: Судова практика розгляду справ про злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку/Офіційний сайт Верховного суду України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua>.

та удосконалення існуючих експертних методик неможливо без використання високооплачуваної праці вчених в галузі телекомунікаційних мереж і кваліфікованих ІТ-фахівців¹.

У низці державних експертних установ деякі види досліджень взагалі не проводяться через відсутність спеціального обладнання (інструментальних вимірювальних засобів, найсучаснішої комп'ютерної техніки, спеціального програмного забезпечення, тощо) і відповідних спеціалістів (лінгвістів, фоноскопистів, ІТ-спеціалістів високої кваліфікації та спеціалістів у галузі телекомунікаційних технологій та ін.). Більше того, на сьогодні експертно-кваліфікаційні комісії МЮ України не мають можливості атестувати експертів і видавати їм посвідчення на право проведення комп'ютерно-технічної і телекомунікаційної експертизи через відсутність в складі їх атестаційних комісій відповідних фахівців. Але при цьому працівники правоохоронних органів у більшості випадків мають звертатися виключно до експертів державних спеціалізованих експертних установ через те, що в ст. 7 закону «Про судову експертизу» монопольне право на проведення криміналістичних експертиз (у т. ч. – експертиз відео і звукозапису, цифрових документів та ін.) належить державним судово-експертним установам². Все це часто унеможливує використання спеціальних знань висококваліфікованих спеціалістів у галузі ІТ-технологій при розслідуванні кіберзлочинів.

Не викликає заперечень той факт, що інформативність та доказова значущість виявлених слідів комп'ютерних злочинів напряму залежить від обсягу використаних спеціальних знань та рівня обізнаності спеціаліста (експерта), якого залучено до огляду (дослідження) комп'ютерної інформації. Тому для підвищення ефективності використання спеціальних знань у боротьбі з кіберзло-

¹ Авдеева Г. К. Организационно-методические и нормативно-правовые проблемы обеспечения производства новых видов судебных экспертиз / Г. К. Авдеева, С. М. Бобрицкий // Методологические, правовые и организационные проблемы новых родов (видов) судебных экспертиз : матер. междунар. научн.-практ. конф. – М.: Проспект, 2014. – С. 9.

² Див.: Про судову експертизу. Закон України. / Законодавство України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

3.5. Інноваційні підходи до встановлення причинності в комп'ютерно-технічній ...

чинністю є необхідною більш чітка процесуальна регламентація судово-експертної діяльності та надання можливості співробітникам правоохоронних органів самостійно обирати найбільш кваліфікованих спеціалістів (експертів) у галузі комп'ютерної техніки, програмних продуктів та телекомунікаційних мереж для залучення їх до проведення судових експертиз. Цю проблему на сьогодні можна вирішити лише шляхом скасування в ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» норми «Виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних експертиз».¹

Національна академія правових наук України

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

Монографія

*За редакцією
академіка НАПрН України В. Ю. Шепітька,
члена-кореспондента НАПрН України В. А. Журавля*

Харків

2017

УДК 343.98 : 001.895

ББК 67.52

І 67

Рекомендовано до друку вченою радою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України (протокол № 11 від 26 жовтня 2016 р.)

Рецензенти:

Коновалова В. О. – професор кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України

Степанюк Р. Л. – завідувач кафедри криміналістики та судової експертології факультету №1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Колектив авторів:

Шепітько В. Ю. – Передмова, §§ 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.1, 3.1, 3.2; Журавель В. А. – Передмова, §§ 1.2, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4; Авдєєва Г. К. – §§ 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.3, 3.2, 3.3, 3.4; Білоус В. В. – §§ 2.1, 2.4; Великанов С. В. – §§ 2.5, 3.5; Гетьман Г. М. – § 2.2; Затенаський Д. В. – §§ 2.7, 2.8; Керик Л. І. – § 2.6; Павлюк Н. В. – §§ 4.2, 4.4; Резнікова О. І. – §§ 4.1, 4.4.

І 67 Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції : Монографія / кол. авт. В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдєєва та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. – Х.: Вид. агенція «Апостіль», 2017. – 260 с.

Монографію присвячено проблемам розроблення інноваційних засад техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції. У роботі розкрито сутність інновацій у техніко-криміналістичному забезпеченні діяльності органів кримінальної юстиції, досліджено проблеми застосування новітніх інформаційних технологій у діяльності органів досудового розслідування, інноваційні підходи до використання спеціальних знань у правозастосовній діяльності та питання техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень корупційної спрямованості.

Для науковців, працівників правоохоронних та судових органів, викладачів, аспірантів та студентів юридичних навчальних закладів.

ББК 67.52

© В.Ю. Шепітько, В.А. Журавель,
Г. К. Авдєєва та ін., 2017

© Вид. агенція “Апостіль”, 2017

ISBN